

Svatý Remigius křtí Chlodvíka

Znepokojujívý příběh z počátků Francie o základech křesťanské Evropy – i o lidech obecně...

Dne 25. prosince roku 498 (nebo 496, popř. 499, záleží na zdroji, pozn. DP) byly remešské ulice naplněny zástupy rozjařených lidí, očekávajících příchod neobvyklého procesí. Franský král **Chlodvík**, který se rozhodl přestoupit na křesťanskou víru, se měl se vši pompou, obklopen vrchními preláty Galie, odebrat ze starého paláce římského guvernéra od brány Basée – porty Basiliky – do křestní kaple, kde ho očekával **Remigius**, biskup malé obce.

Všechny ulice byly vyzdobeny. **Řehoř z Tours** vypráví, že „prostranství byla zastíněna barevnými sukny a z chrámů splývaly bílé drapérie“. Také křtitelnice, do níž měl být nový křesťan podle rituálu třikrát ponořen, hýřila velkolepou krásou. Kronikář mimo jiné poznamenává, že „se tam vznášely libé pachy a hořely omamné voskovice, takže všichni byli prosyceni božskou vůní a Bůh naplňoval přítomné takovou milostí, že si připadali jako uprostřed rajske zahrady“.

Lidé čekající v ulicích na procesí si zasněně vyprávěli, že tento křest je naplněním jakéhosi slibu, který Chlodvík učinil v jedné bitvě. Dlouho ho nutila **Klotylda**, dcera burgundského krále **Chilpericha**, kterou pojal za ženu v roce 493, aby opustil kult starých bohů a přešel na víru

v Krista, ale on stále váhal. Teprve před několika měsíci, právě když bojoval proti Alamanům a válečné štěstí ho už málem opouštělo, obrátil se k nebi s těmito slovy: „O Bože mé ženy Klotyldy, ty, jenž jsi prý synem živého Boha, dáš-li, abych zvítězil nad těmito nepřáteli, budu v tebe věřit a nechám se pokřtít.“

Sotva Chlodvík dokončil svou prosbu, dali se Alamané za strašlivého zmatku na útěk. Toto zázračné vítězství přišlo Chlodvíkovi velmi vhod, neboť mu zajistilo celou severní Galii se svrchovanou moc nad Galoromány i nad germánskými Franky...

*Detail slonovinové
řezby, původně snad
knižní desky, z
devátého století
zachycující přílet
holubice se svatou
ampulkou*

Remešané čekající za rušného hovoru u katedrály, postavené před devadesáti sedmi lety

svatým Nicaistem, 1] náhle ztichli. Mumlavé zvuky nábožných písní ohlašovaly příchod průvodu, který se brzy objevil na náměstí. V čele kráčelo remešské duchovenstvo, obřadně vedené nosičem kříže, pak Remigius, který zasvětil krále do křesťanských dogmat, a několik biskupů, jejichž mitry, berly a prsteny s ametysty uváděly prostý lid v úžas. Za zpěvu oslavných hymnů následovali mniši a řeholníci. Konečně přicházel Chlodvík, zcela sám, oděn do bělostného křestního roucha. Za ním kráčely dvě mladé ženy, královny sestry, jejichž vznešená jména Alborfléda a Lantechilda, byla všeobecně známa. Také ony se měly podrobit křtu, stejně jako tři tisíce válečníků uzavírajících průvod, urostlých Franků s ohromnými kníry, splývajícími na panensky neposkvrněné tuniky, kteří si důstojně vykračovali a usilovně se snažili vypadat rozjímavě.

Obřad měl trvat celý den a lid nad tím projevoval značné veselí. Nikoliv snad proto, že by přehnaně zbožňoval náboženské podívané, ale těšil se na radovánky s oslavami spojené. A bylo jisté, že vstup celého zástupu nových konvertitů do lůna církve svaté bude i tentokrát doprovázen hodokvasem a pitkami, jejichž zbožná záminka již předem zaručovala rozhřešení za všechny hříšné prostopášnosti.

Jakmile nosič kříže dorazil ke křestní kapli, průvod se zastavil. Remigius dal znamení a Chlodvík s rozpuštěnými vlasy vykročil pevným krokem ke křtitelnici. Bez zaváhání vstoupil do ledové vody a Remigius předsedající obřadu pronesl větu, která měla překlenout staletí: „Skoň pokorně hlavu, hrdý Sikambře! Miluj, co jsi páčil, spal, co jsi miloval!...“

A když se král veřejně vyznal ze své víry v Boha Všemohoucího a Nejsvětější Trojici, ponořil mu třikrát hlavu do vody ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého.

*Biskup Remigius křtí krále Chlodvíka I. v podání **Mistra** sv. Jiljí (cca 1500)*

Chlodvík vystoupil z křtitelnice, očekáván knězem, který ho zahalil do širokého roucha a se zbožnou úctou ho otíral. Poté se král odebral do vedlejší komnaty, aby se převlékl do suché lněné tuniky. Za okamžik se znovu objevil.

Ti z obecnstva, kteří se dostali až do křestní kaple, zatím znuděně čekali, až uvidí druhou část ceremoniálu. Během ní biskup pomaže čelo nově pokřtěného svatým křížmem (z ř. *chrísma* - olej, tuk, odtud naše „křest“, „Kristus“ - pomazaný, aj., pozn. DP), pak zazní pár žalmů a tím vše skončí. Pitka a hodokvas, na který se lid nedočkavě těšil, bude moci konečně začít.

A právě tehdy se přihodila neobvyklá událost, o níž se v 9. století zmiňuje Hinkmar, arcibiskup remešský, ve svém díle *Život svatého Remigia* a o níž se bude hovořit se vši vážností ještě o tisíc tři sta let později, za Francouzské revoluce.

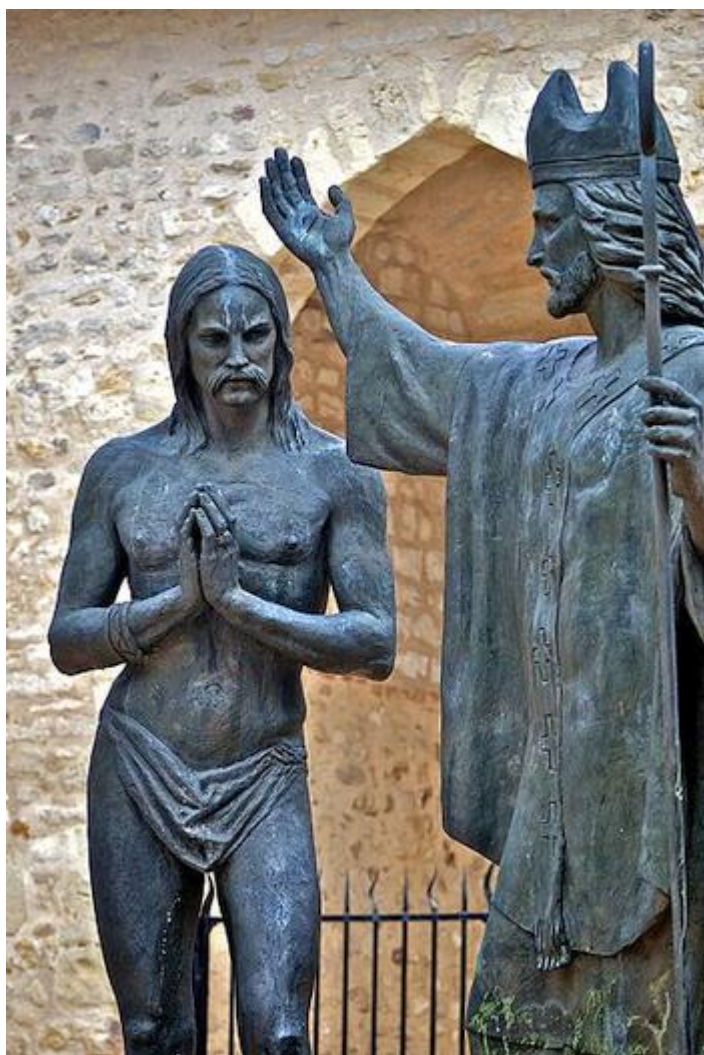
Křest krále Chlodvíka I.

(autor neznámý), nad jeho
hlavou je vidět svatá Ampule,
sestupující z nebes

Zde jsou dochované údaje:

Ve chvíli, kdy Remigius a Chlodvík přicházeli ke křestní kapli, byl znenadání kněz, nesoucí křížmo, zastaven davem, takže se nemohl dostat ke křtitelnici, kde již bylo křížmo netrpělivě očekáváno. Když svatý prelát viděl, že zástup lidí zcela zatarasil vchod do kostela, pozvedl oči i paže k nebi a prolévaje slzy jal se tiše modlit. A náhle se objevila holubice bělejší než padlý sníh a přinesla v zobáčku ampulku se svatým křížmem, jehož libá vůně, silnější než vůně kadidel a svící, se snesla na přítomné. Sotva se ampulka ocitla v rukou svatého preláta, holubice zmizela.

A Remigius, kterého tento nadpřirozený jev nijak nevyvedl z míry, okamžitě přikročil k pomazání Chlodvíka zázračně doručeným křížmem před zraky davu, jehož úžas prý byl bezmezný...

Moderní ztvárnění Chlodvíkova křestu v Remeši sochařem Paulem Duboisem (1896)

Po ceremoniálu byla svatá ampule – neboť takové bude od této chvíle jméno nádoby sestoupivší z nebe – pietně odnesena Remigiem na bezpečné místo. Později bude zařazena do zlatého relikviáře v podobě holubice. Ti, kdož ji viděli, říkají, že byla ze skla nebo z křišťálu nepřiliš průhledného, že dosahovala velikosti sotva průměrného fíku, že její hrdlo mělo bělavou barvu a zátka byla z červeného taftu a že olej, jež obsahovala, voněl nejvybranější vůní. Někteří kronikáři, jako například Froissart ve svém *Popisu svatého pomazání Karla VI.* dokonce tvrdí, že se křížmo po každém královském pomazání samo doplňovalo a že se tedy jeho množství nikdy nezmenšovalo. Páter Vilém z XVII. století nás ujišťuje, že jeden „významný lékař“, jehož jméno bohužel neuvádí, se domnívá, že „tento nebeský balzám byl stvořen rukama andělů“.

Tak byly Chlodvíkovy křtiny poctěny božským znamením, které sloužilo po více než tisíc let králům Francie k politickým účelům. Nebeský původ svaté ampule měl totiž ve skutečnosti učinit z Francie prvorozenou dceru církve a vyvolat představu o přijetí svátosti, neboli o převzetí moci z lůna náboženské liturgie, a přeměnit tak panovníka v krále kněze a v krále divotvorce – schopného například svým dotykem vyléčit v den pomazání neštovice – , zkrátka dodat královské funkci [nový] punc svatosti...

Zázračná událost vyvolala závist u všech tehdejších panovníků a přiměla dokonce anglické krále, aby „objevili“ svou svatou ampuli – ampuli svatého Tomáše Becketa – , neboť toužili založit monarchii na základech stejně solidních, jako byly základy monarchie francouzské...

Místo křtu označuje v katedrále kamenná deska

Svatá ampule byla jako „božské znamení“ používána při přijímání svátosti téměř všemi králi Francie až do Revoluce. Avšak člen Národního konventu Ruhl ji, jak známo, 16. vendémiairu Roku II (17. října 1793) roztříštil kladivem na stupních sochy Ludvíka XV., tyčící se uprostřed Královského náměstí v Remeši.

Ale i přes nevraživou zášť onoho revolucionáře neměla svatá ampule zmizet tak zcela beze stop. Několik úlomků se zbytky balzámu bylo sebráno opatrem Serainem, farářem z kostela svatého Remigia. Balzám, smíchan s jinými posvěcenými oleji, byl uzavřen do nového relikviáře a posloužil k pomazání Karla X. Poslední zbytek křížma použitého při Chlodvíkových křtinách tvoří dnes součást pokladu remešské katedrály...

Louis Pauwels: *Nechtěl bych se vás dotknout, ale tahle svatá ampule přinesená holubicí z nebe se mi zdá být dost podezřelá... Co si o tom má člověk myslet?*

Guy Breton: Umíte si asi představit, že se tato překvapující událost setkala se značným skepticismem nejen u historiků, ale i v řadách církve... Benediktini, jako například otec Mabillon, jezuité, jako páter Jakub Longueval, otcové bollandisté atd. se během staletí věnovali přísným kritikám Hinkmarova textu a zcela otevřeně prohlašovali, že jde o legendu...

L. P.: *Smím se zeptat, dřív než půjdeme dál, kdo to byli otcové bollandisté?*

G. B.: Jde o pokračovatele díla pátera Bollandy, který začal psát v XVII. století rozsáhlou práci o životě svatých, známou pod jménem *Acta sanctorum*...

L. P.: *Děkuji. Pokračujme. Tito dobří kněží tedy odmítli věřit zázračnému objevení svaté ampule?*

G. B.: Ano. A jejich námitky převzal historik Leber, který žil v XIX. století. Je ostatně velmi zajímavé, že Leber začal vyvracet tuto událost nikoliv na základě „karteziánských“ rozumových principů, ale z důvodů čistě faktických.

L. P.: *Co tím chcete říci?*

G. B.: On totiž neřekl: „Nevěřím, protože je nesmysl, aby nějaká holubice přiletěla z nebe s ampulí v zobáku.“ Řekl: „Nevěřím, protože při obřadu měli zajisté dostatečné množství oleje, aby mohli přikročit ke křtu...“ Ostatně tady máte jeho text:

„Předpokládá se,“ píše, „že v okamžiku, kdy měl být Chlodvík pokřtěn, nebyl po ruce svatý olej a nebe ráčilo nahradit chybějící křížmo nádobkou plnou zázračné tekutiny, jejíž vůně zaplnila celý chrám. Tento fakt postrádá jakékoli zdání pravděpodobnosti. Těžko uvěříme, že by olej, který má sloužit k pokřtění panovníka, nebyl předem připraven a dopraven do svatyně, nebo že by ho nebylo dostatečné množství k završení obřadu. Jelikož se nepočítalo se zázrakem, musela

být učiněna nezbytná opatření. Křížmo muselo být připraveno nejen pro krále, ale i pro ostatních šest tisíc osob, které byly křtěny s ním. Řehoř se zmiňuje nejméně o třech tisících vojácích, nepočítaje v to ženy a děti. Lehkomyšlnost, která je zde předpokládána, je absolutně nemyslitelná. Samotný fakt je nepravděpodobný.“

L. P.: *Ten člověk má na věc zdravý názor!*

G. B.: Ještě jedna věc zaujala historiky: žádný ze současných kronikářů se o zázraku nezmiňuje: ani Řehoř z Tours, který přece detailně líčí obřad Chlodvíka křtu, ani Fredegar, jeho pokračovatel, ani biskup Avitus, dokonce ani sám svatý Remigius ve svém testamentu...

L. P.: *Svatý Remigius o tom nemluví? Hleďme, to je zajímavé...*

G. B.: Ne. Svatý Remigius se spokojuje se zmínkou: „Deus ... plurima signa ad salutem praefatae gentis Francorum operari facit!“ Což znamená, že Bůh učinil zázrak, aby obrátil Franky na svou víru... Někteří autoři činili poněkud uspěchané závěry, že „zázrakem“ se zde rozumí „svatá ampule“... Tomu se říká „subjektivní výklad textu“... Rigoróznější historikové jsou toho názoru, že tato věta svatého Remigia je nanejvýš mlhavá a nikdo nemá právo spatřovat v ní jakoukoliv narážku na svatou ampuli (To snad spíš na Chlodvíkovo nenadálé vítězství nad Alamany?, pozn. DP) Ostatně kdyby se něco podobného přihodilo při Chlodvíkově křtu, nespokojil by se Remigius jen s vágní narážkou na jakýsi „zázrak“; popsal by událost do všech detailů...

L. P.: *Opustíme svatého Remigia a začněme debatu od začátku. Kdo hovořil jako první o svaté ampuli?*

G. B.: Ve skutečnosti byl prvním kronikářem, který mluví o svaté ampuli, remešský arcibiskup Hinkmar, který žil v IX. století, tedy čtyři sta let po zmíněné události... Udává, že čerpal své informace ve starých kronikách. Ve kterých? To neupřesňuje. Takže Hinkmara obviňujeme, že si holubičí zázrak se vším všudy vymyslel. Přesto však někteří badatelé objevili, že příběh o svaté ampuli byl znám ještě před Hinkmarem a že patřil v podobě legendy do remešského folklóru...

L. P.: *Takže vyvstává otázka: Odkud pochází tato legenda?*

G. B.: Bylo snadné sestavit její genezi. Jelikož Chlodvíkův křest byl nejvýznamnější událostí v pokřesťanství franské Galie, můžeme se domnívat, že velmi záhy – kolem VI. nebo VII. století – museli remešští kněží ukazovat poutníkům ampuli, kterou použil svatý Remigius. Tato ampule, ať už skutečná nebo falešná, byla považována za relikvii. Víme také, že devocionálie byly často uchovávány ve schránce představující holubici, která byla zavěšována v kostelích nad oltářem. Kromě toho na kresbách, freskách a mozaikách, znázorňujících obřad křtu, často vidíme holubici – Ducha svatého – , která se snáší na hlavu nového křesťana... A prostým lidem stačilo, když viděli relikviář v podobě holubice nesoucí v zobáčku nádobku a mozaiku s výjevem Chlodvíkova křtu, aby si z této směsice utvořili

legendu... Legendu, kterou nám s nejlepšími úmysly předal dobrý Hinkmar...

L. P.: *A které se po tisíc let věřilo, což je dost zvláštní...*

G. B.: Hinkmar se jí nechal oklamat, to je pravda. Nedá se mu však upřít jedna geniální myšlenka. Myšlenka, která byla poprvé uvedena v život roku 869 při korunovaci Karla Lysého a podle níž měl být Chlodvíkův balzám užíván k pomazání králů Francie... Tímto objevem posloužil nejen zájmům města, jehož byl pastýřem (remešští arcibiskupové se stali zpovědníky svých panovníků), ale zároveň učinil ze samotných králů Francie panovníky pomazané olejem sestoupivším z nebe, což je postavilo nad všechny krále křesťanského světa.

A tak mohl neobyčejný příběh, zrozený z legendy, dávat čtyřiceti králům téměř po tisíc let sílu a svrchovanost, nezbytnou pro utváření Francie...

Poznámka:

1] Tato katedrála (pojem je zde užít v původním významu) byla v devátém století nahrazena novou stavbou, kterou zničil požár v roce 1210. Dnešní katedrála pochází až ze století třináctého.

K autorům:

Guy Breton (1919–2018), novinář, rozhlasový a televizní redaktor, největší popularity však dosáhl jako autor mnohasvazkových *Histoires d'amour de l'histoire de France* (Milostné příběhy z dějin Francie), po léta patřících k nejvyhledávanějším titulům ve francouzských knihkupectvích. Do češtiny jsou přeloženy pouze *Milostné příběhy Napoleona Bonaparta* (2013).

Louis Pauwels (1920–1997), novinář a spisovatel, nejvíce proslul *Jitrem kouzelníků* (1960), čili „úvodem do fantastického realismu“ (česky 1969, 1990, 2004, 2008), který napsal spolu s Jacquesem Bergierem; roku 1970 zaštil svou autoritou nový časopis *Nouvelle École* a o několik let později umožnil, aby „grecisté“ (dočasně: 1978-80) publikovali na stránkách týdeníku *Le Figaro Magazine*, kulturně-politické přílohy jednoho z nejčtenějších francouzských deníků, kterou sám založil. Alain de Benoist mu na oplátku věnoval svou knihu *Být pohanem* (1981, česky 2019).

Breton s Pauwelsem spolupracovali v letech 1976-78 na rozhlasových pořadech „magických příběhů“ pro stanici France-Inter. Pro svou oblibu pak tyto příběhy vycházely i knižně, přičemž zůstalo zachováno rozhlasové schéma – v první části jeden z autorů vypráví příběh a po něm následuje rozhovor, v němž druhý vytváří cosi jako posluchačskou či čtenářskou oponenturu. Z celku je vedle elitářství patrný i přístup, který francouzští katolíci, jakož i italsí evoliánsko-guénonští tradicionalisté **Nové pravici** vždy vytýkali, totiž přílišnou poplatnost dědictví francouzského osvícenství: encyklopedismu, scientismu, (z nominalismu vyvozeného) relativismu, demokratismu, empirismu a evolucionismu.

Zdroj: „Louis Pauwels a Guy Breton: Magické příběhy z dějin Francie“ v: *Světová literatura* 5/80, s. 121-124 (přel. Naděžda Macurová).

Vedle „Svaté ampule“ obsahuje *Světová literatura* další tři příběhy („Pohádková vesnice“ „Baronka de Beausoleil“ a „Skutečný abbé Faria“).